

SKRIVING I FYR

Meningsfulle skriveoppgaver på yrkesfag

Ingrid Metliaas og Trygve Kvithyld

Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning

INNHOLD:

Forord	3
Innledning: Skrivning i FYR	4
Skriveoppgaver:	
1. Røyking og privatliv	10
2. Fraværsregler	12
3. Kantinemat	14
4. Bruk av bilbelte	16
5. Svenskene tar jobben fra norsk ungdom	18
6. Hvem vil bli hjelpepleiere?	21
7. Språklig variasjon	24
8. Råkjørere på veiene	26
9. Foreldre som drikker mens barna ser på	28
10. Testamentariske gaver til Redd Barna	31
11. Fashion	33
12. Framtid som fengselsbetjent	35
13. Mekkeverksted for ungdom	37
Etterord	40

Skrivsesenteret

SKRIVNING I FYR

Meningsfulle skriveoppgaver på yrkesfag

Ingrid Metliaas og Trygve Kvithyld

Nasjonalt senter for
skriveopplæring og skriveforskning

© 2012

Første opplag 2012: 2 000 eks.

ISBN 978-82-93194-04-0 (trykt)

ISBN 978-82-93194-05-7 (pdf)

Layout: Tibe T reklamebyrå

Illustrasjoner: Ståle Gerhardsen omslag, R. Crumb s. 25, Kim Hiorthøy s. 40

Foto: iStockphoto s.11, 14, 15, 16, 19, 23, 26, 27, 31, 34, 35

Getty Images s.13, 17, 20, 29

FORORD

Dette heftet med forslag til skriveoppgaver for elever på yrkesfag, er laget til FYR-prosjektet (2011–2013). Det er på ingen måte et hefte som gir en fullstendig innføring i skriveopplæring for FYR-elever, men det har noen konkrete eksempler på hvordan vi kan drive systematisk og bevisst opplæring i skriving for denne elevgruppen.

FYR står for Fellesfag, Yrkesretting og Relevans. Tre fellesfag, norsk, matematikk og engelsk, har fått sine egne fagkoordinatorer, en i hvert fylke. Oppgavene og undervisningsoppleggene i heftet er laget for norskfaget i FYR og tar utgangspunkt i kompetansemålene i læreplanen for dette faget. Oppgavene oppfordrer likevel til tverrfaglig samarbeid om skriveopplæring.

Forberedelse og rammer for skrivinga er viktig for SKRIVING I FYR. Elevene kan ikke bare få en oppgave i handa og beskjed om å skrive i vei. I dette heftet fins det forslag til hvordan en kan gi emnehjelp, komme i gang, og gi rammer for skriving.

Oppgaver og undervisningsopplegg i heftet må brukes med vett og forstand. Lærere kan klippe, lime, forandre og bruke alle forslag etter behov i sin egen klasse. Håpet er at lærere og elever kan få flere idéer og skreddersy sine egne opplegg etter klassens behov. Heftet ligger på nettsida til Skrivesenteret. Der fins det også andre ressurser for alle som vil vite mer om god skriveopplæring.

På prosjektsida til FYR vil vi etter hvert legge inn elevtekster og modelltekster til oppgavene i heftet, og vi vil komme med forslag til nye skriveoppgaver.

Trondheim, den 29. oktober 2012

For FYR-prosjektet

Ingrid Metliaas

Nasjonal koordinator

INNLEDNING: SKRIVING I FYR

FYR-elevene skal bli gode og trygge skrivere. De skal få opplæring og trening i yrkesrettet skriving, og de skal få skriveopplæring som er relevant for framtida deres som voksne medborgere. En del av elevene vil seinere tilegne seg studiekompetanse, og skriveferdighetene de oppnår på yrkesfag, er et skritt på veien mot den skrivinga som kreves av dem som studenter. Det er ingen motsetninger i dette. Systematisk og effektiv skriveopplæring gir den språklige tryggheten som er grunnlag for å gå videre i alle retninger.

Skriving er en av de fem grunnleggende ferdighetene i Kunnskapsløftet. I dette ligger en forståelse av skriving som et redskap for kunnskapsutvikling i alle fag, samtidig som det å kunne skrive er en viktig del av fagkompetansen i de ulike fagene. Skriving er både et redskap for kommunikasjon og samhandling med andre, for læring, og for å utvikle egne tanker.

Alle lærere er skrivelærere, i hver sine fag. Denne oppgavesamlinga er beregnet på norskfaget i Vg1 og Vg2 på yrkesfaglige programområder, men den oppfordrer til tverrfaglig samarbeid.

Yrkesrettet skriving og tverrfaglig samarbeid

Alle læreplaner har avsnitt om grunnleggende ferdigheter, og planene beskriver den grunnleggende ferdigheten skriving på forskjellig vis. På programområdet Design og håndverk skal elevene kunne skrive for å kommunisere «om estetikk, design og produksjonsprosesser med kunder, kolleger, leverandører og andre samarbeidspartnere». På andre programområder blir presis uttrykksmåte framhevet, for eksempel i Teknikk og industriell produksjon der elevene skal «bruke et presist språk for å unngå feil og misforståelser». I andre læreplaner signaliseres andre viktige sider ved faget, for eksempel i Restaurant og matfag der elevene skal «beskrive lukt, smak og utsjånad». I FYR vil vi ha tverrfaglig samarbeid om elevenes skriveutvikling, og da er beskrivelsen av de grunnleggende ferdighetene et viktig felles utgangspunkt.

Programfaglæreren kjenner fagets teksttyper og ordforråd. Norskklæreren vet mye om språk, tekst

og skriveopplæring generelt. I FYR utnytter vi kompetansen hos begge parter for å gi elevene relevant og god skriveopplæring. Samarbeidet må handle om både planlegging, gjennomføring og vurdering. Norskklæreren må ikke bare få rollen som den som «retter» et ferdig produkt. Lærere med forskjellig fagbakgrunn må komme sammen og finne ut hva som er relevante måter å samarbeide på. Dette er vanskelig å få til hvis ikke skoleledelsen engasjerer seg og finner praktiske løsninger som gir rom og tid for å møtes.

Annen relevant skriving, tenkeskriving og presentasjonsskriving

Skriveopplæringa i norskfaget omfatter flere teksttyper enn de yrkesfaglige tekstene. Det er stor bredde i kompetansemålene i læreplanen, og skrivinga må gjenspeile dette. I FYR vil vi arbeide med hele bredden i norskfaget, og skriving er et redskap for å gjøre lærestoffet relevant for elevene.

Læreplanen i norsk understreker at «Lesing og skrivning er parallelle prosesser i den enkeltes læringsforløp». Dette er et viktig utgangspunkt for tenkinga i FYR. Den uformelle tenkeskrivinga som redskap i læringsprosessen er et gjennomgående prinsipp i undervisninga vår. Elevene får arbeide seg gjennom et fagstoff og reflektere rundt tema som blir tatt opp, ved at de får skrive korte tekster som er bare for dem selv, og som ikke skal vurderes med en karakter. Tenkeskriving knytter skriveopplæring og arbeid med fag sammen, og det tar ikke ekstra tid. Elevene må være aktive, og de blir gjort til deltakere i en dialog ved at de veksler mellom korte skriveøker og samtale.

Vi tar og i bruk kunnskap om skriveopplæring for å komme videre med elevenes formelle skrivning, presentasjonsskrivinga. Lesing, lytting, tenkeskriving og samtale er ulike aktiviteter som hjelper elevene å finne noe å skrive om, men for å bli aktive medborgere i samfunnet må ungdommene også bli trygge på at de er i stand til å skrive noe som kan presenteres for andre.

Skriveopplæring i FYR-klasserommet

Skrivehjulet er en modell som forklarer hva skrivning er. Ved å ta utgangspunkt i hva vi bruker skrivning til, definerer det seks skrivehandlinger og viser hvilket formål disse skrivehandlingene har. Skrivehandlingene og formålet som beskrives i skrivehjulet, er et godt utgangspunkt for å planlegge god og målrettet skriveopplæring.

FYR-elevne må få varierte skriveoppgaver ut fra de målene som beskrives i læreplanen. I dette heftet er skrivehandlingen *å overbevise* brukt som utgangspunkt for alle oppgavene. Bakgrunnen for

det er at læreplanen i norsk og rammeverket for grunnleggende ferdigheter legger stor vekt på argumentasjon. Elevene på Vg1 og Vg2 yrkesfag skal kunne forstå argumentasjon i andres tekster, og de skal selv kunne argumentere for egne meninger. De skal dessuten begynne å opparbeide en forståelse for retorikk. Skrivning er en handling som er rettet mot en mottaker, og de kompetansemålene som er nevnt over, handler om å overbevise noen.

I dette heftet er derfor verbet *å overbevise* brukt i oppgavene til presentasjonsskrivinga. Det åpner imidlertid også for andre sjangere enn den tradisjonelle argumenterende sakprosateteksten. Læreren står altså fritt til å bruke materialet og utforme nye skriveoppgaver. Med utgangspunkt i emnehjelp og førskrivingsaktiviteter som er skissert til hvert tema, kan en godt lage oppgaver med utgangspunkt i andre skrivehandlinger, som å *forestille seg*, å *reflektere* eller å *beskrive*. Ta skrivehjulet i bruk!

Skrivehjulet

FASER I SKRIVE- OPPLÆRINGA:

Oppgavene skal være relevante og motiverende for elevene. De bør helst handle om noe som angår dem, men først og fremst er det forarbeidet i klassen som skal engasjere elevene og gi dem noe å skrive om. Uansett hvilke skrivehandlinger og formål som er utgangspunkt for en skriveoppgave, planlegger vi alle fasene i skriveprosessen:

Elevene skal

- **ha noe å skrive om (emnehjelp)**
- **komme i gang med skrivinga**
- **skrive seg gjennom førsteutkastet**
- **revidere teksten sin**
- **gjøre teksten ferdig**

1»

Å ha noe å skrive om. Emnehjelp.

Den faglige, forberedte og styrte samtalen er viktig i FYR. Vi bruker uformell skriving og dialog for å utvikle kunnskap og tanker som kan gi innhold til den skriveoppgaven elevene skal jobbe med. Tenkeskriving knyttet til lesing av alle typer tekster, høytlesing, deling av tanker og dialog gjør tema og problemstillinger relevante for elevene. Ved hjelp av samtalen og tankekart eller momentlister på tavla får elevene et utgangspunkt for skrivinga si.

Gode skrivere må lese mye og samtale om tekster. Gjennom samtalen utvikler de kunnskap, og de får prøve ut argumenter og holdninger i samspill med lærer og medelever.

For elever på yrkesfag gir programfaget opplevelser, erfaringer og spørsmålsstillinger som kan utnyttes i skriveopplæringa. Arbeid i verksted eller kjøkken, og ikke minst utplassering på en arbeidsplass, gir situasjoner som kan utnyttes i relevant skriveopplæring. Elevene kan beskrive og fortelle, og de kan få relevante problemstillinger der det er naturlig å øve på å uttrykke egne meninger. I FYR er det kompetansemål i læreplanen(e) som er utgangspunktet for de oppgavene vi lager, og vi knytter dette til situasjoner og spørsmål elevene er opptatt av.

2»

Å komme i gang

Ofte er det vanskelig å komme i gang med skrivinga. I FYR er det en del av den aktive skriveopplæringa at vi gir elevene noen rammer som hjelper dem i gang. Dette kan vi gjøre på flere måter:

- **Modelltekst/mønstertekst.** Læreren kan skrive en modelltekst, eller en kan bruke en god elevtekst. På yrkesfaglige programområder er det rimelig at programfaglærer skriver en tekst som kan være modell for de fagspesifikke tekstene. Når elevene er utplassert i bedrifter, kan en kanskje få bedriften til å skrive f.eks. en modelltekst som viser hvordan de ønsker at rapporter skal se ut.
- **Startsetning.** Læreren gir elevene en setning de skal starte med. Det kan godt være flere setninger å velge mellom.
- **Diktat.** En kort diktat kan brukes som starthjelp. Diktaten kan lages slik at den fører inn i tematikken det skal skrives om.
- **Andre kriterier for skriving.** Antall ord kan være ett av kriteriene som fungerer som ramme for elevene.

3»

Å gjennomføre skriveoppgaven

Det er vanskelig å fylle et blankt ark eller en tom skjerm med mening! Mange av FYR-elevene har hatt dårlige erfaringer med skriving og mistet troen på seg selv. Det er derfor ofte meningsløst å gi dem en skriveoppgave og deretter overlate dem til seg selv. Læreren må gi drahjelp underveis:

- **Temasetninger.** Elever kan ha god nytte av å øve spesielt på temasetninger; en setning som står først (eller langt fram) i et avsnitt og gir et signal om hva avsnittet handler om. Læreren kan gi noen temasetninger som hjelp i en startfase av skriveopplæringa.
- **Innledning og avslutning** kan læreren også foreslå hvis det er vanskelig å komme i gang. Det er uansett nyttig å tenke at en bare skal konsentrere seg om deler av en tekst av og til.
- **Tekstbinding;** hvordan avsnitt kan lenkes sammen, kan læreren gi eksempler på og arbeide spesifikt med.

4»

Å revidere teksten og gi funksjonell respons.

Skriveopplæringa må gi elevene tillit til at de kan greie å utvikle og forbedre tekstene sine. Arbeidet med skriving i klassen må vise dem at skriving er en prosess som tar tid og har mange stadier. For å kunne revidere egen tekst eller tekstene til medelever, må elevene ha hjelp til å se hva som er godt og dårlig i den teksten de arbeider med. Et skjema som viser kriterier for hvordan en slik tekst kan skrives, kan hjelpe elevene til å sortere. De kan bruke dette på egne tekster, eller de kan sitte sammen i par og vurdere tekster for hverandre. Læreren lager en modelltekst eller bruker elevenes tekster underveis for å vise hvordan vurderingsskjemaet brukes eller for å drøfte vurdering – med og uten karakter.

Å lese teksten høyt for seg selv eller for andre, er en god arbeidsmåte i revisjonsfasen. Arbeidet med respons og revisjon av tekster må hjelpe elevene til å utvikle gode skrivestrategier.

Etter hvert blir det viktig å utarbeide kriterier for hvordan skrivinga skal vurderes med karakter. Klassen må være involvert i utviklinga av vurderingskriteriene og vite hva de skal ha i fokus mens de skriver.

Skriving av korte tekster gir større mulighet for å jobbe med revisjonsarbeidet. Det er ikke nødvendig å jobbe med alt i samme tekst. Disse momentene kan være med i et vurderingsskjema:

- Struktur (spesifiseres: innledning – avslutning – sammenheng mellom avsnitt)
- Språk og formelle ferdigheter (rettskriving, tegnsetting, og/å...)
- Forståelse og bruk av tekstvedlegg
- Sjanger/teksttype
- Helhet

5»

Å fullføre arbeidet med en tekst

Den uformelle tenkeskrivinga brukes til å synliggjøre tanken og dele og utvikle kunnskap, og det er ikke noe poeng i å «rette» en slik tekst. Elevenes tekst er ferdig når den er skrevet ned, og den skal ikke revideres. Presentasjonsskrivinga, derimot, må ende opp med en ferdig tekst som blir tatt vare på. En ferdig tekst får større verdi for eleven hvis den blir publisert og får en leser. I FYR bruker vi de mulighetene vi kan finne for å publisere et utvalg ferdigstilte og reviderte elevtekster; et hefte, en veggavis, en brosjyre eller en blogg. Noen tekster kan publiseres på en arbeidsplass der elevene er utplassert, og vi kan kanskje bruke ei lokalavis eller en bedrift som samarbeidspartner? Skolens egen nettside kan ha en «månedens tekst». Vi kan gjøre det i et samarbeid med elevenes programfag, eller vi kan se muligheter for å koble norskfaget sammen med andre fellesfag.

SKRIVEOPPGAVER

PRESENTASJONSSKRIVING

I dette heftet er skriveoppgavene tenkt for elever på yrkesfag, og alle oppgavene har som mål å øve på presentasjonsskriving. Oppgavene er satt inn i helhetlige undervisningsopplegg, og det er viktig at læreren bruker tid på de første trinnene i prosessen; å bruke tenkeskriving og samtale, tankekart og alle hjelpemidler som kan få frem idéer hos elevene om hva de skal skrive om. Denne emnehjelpa og rammene for skrivinga, blant annet at vi har oppgitt antall ord elevene skal skrive, er en viktig del av opplæringa.

Alle skriveoppgavene bruker skrivehandlingen å *overbevise*. Formålet med skrivingen vil dermed være å påvirke leseren. Det er mange fordeler med å iscenesette en skrivesituasjon der målet er å overbevise. Blant annet unngår man den kunstige kommunikasjonssituasjonen der læreren både er mottaker av tekstens innhold, og samtidig – som lærer i faget – en som vet mye mer om temaet enn eleven. Skriveoppgavens formål er altså å overbevise, og det åpner opp for at elevene kan skrive ulike teksttyper. I noen av oppgavene har vi valgt å fokusere på appellformene i retorikken. Vi har forøkt å vise at man kan overbevise leseren på ulike måter ved å appellere til følelser (patos), fornuft (etos) og til troverdighet (logos).

Skriveoppgavene er forslag og forhåpentligvis inspirasjon til å lage andre oppgaver, som er relevante for arbeidet i en klasse der og da. Læreren kan utvide og innskrenke etter behov. Oppgavene tar utgangspunkt i forskjellige tekster, bl.a. fra aviser og internett. I den grad det har vært mulig, er kildene oppgitt. Det bør ikke være vanskelig å finne tilgjengelige tekster som kan brukes som utgangspunkt for lesing og

skriving om de temaene som er valgt. I heftet fins det også noen tips for hvor en kan finne tekster å arbeide med.

Opgavene er laget med tanke på at de skal revideres og fullføres, altså bli så gode og korrekte som det er mulig for eleven å få det til med hjelp fra lærer og medelever. Læreren bør publisere tekstene på en blogg, som veggaviser eller hefter, eller gjøre bruk av dem på annen måte slik at tekstene får en leser. Slik kan de bli viktige tekster som motiverer elevene til innsats.

Les mer på www.skrivesenteret.no:

Ressurser:

Publisering av elevtekster
Skrivehjulet

Fagtekster:

Tenkeskriving
Funksjonell respons
Skrivetrekant
Når alle lærere skal være skriveledere

1. Røyking og privatliv

OPPGAVER TILPASSET: Vg2 Barne- og ungdomsarbeiderfaget, alle.

EMNEHJELP:

Studer sigarettene, og les artikler om skadevirkninger av røyking. Samarbeid med programfaglærere på helsefag, samfunnsfaglærer eller kroppsøvlingslærer. Les tekster, diskuter, se på bilder.

TIPS:

Sigarettene med advarsler kan man finne mange av på nett. Bruk eventuelt de nye røykpakkene fra Australia som grunnlag for samtalen i klassen.

Fra dagbladet.no 15.08.2012. Video er tilgjengelig: <http://www.dbtv.no/?vid=1785804167001>

KOMME I GANG MED SKRIVINGA:

Tenkeskriving:

Ta utgangspunkt i advarselen på en sigarettpakke.

- Hvordan oppfatter du advarselen på sigarettpakken?
Appellerer den først og fremst til følelsene våre (patos) eller til fornuften (logos)?
- Virker advarselen troverdig (etos)?

Begynn med en av setningene under og skriv i tre minutter:

- Advarselen på sigarettene appellerer til følelsene våre fordi ...
- Advarselen på sigarettene appellerer til fornuften vår fordi ...
- Advarselen på sigarettene er troverdig fordi ...

Elevene kan lese tekstene for hverandre i grupper, eller de kan lese dem høyt mens læreren noterer på tavla. Samtale.

1. Røyking og privatliv

OPPGAVER TILPASSET: Vg2 Barne- og ungdomsarbeiderfaget, alle.

fra www.theaustralian.com.au

OPPGAVER PRESENTASJONSSKRIVING:

Case:

I barnehagen der du arbeider, er dere blitt enige om å sette i gang en kampanje for å få foreldre til å slutte å røyke av hensyn til barna. Dere skal lage et hefte som deles ut til alle foreldrene. Tekstene i heftet skal overbevise foreldrene om at det er farlig for barn å bli utsatt for passiv røyking.

Skriv en tekst til barnehagens hefte. Teksten skal være på omtrent 400 ord. Du velger selv om du vil appellere mest til mottakernes følelser eller deres fornuft, og du må finne ut hvordan du kan gjøre teksten troverdig.

Forslag til startsetninger:

- Passiv røyking er farlig for barns helse ...
- Foreldre som vil det beste for barna sine, bør ikke røyke ...
- Barns helse blir dårligere hvis foreldrene røyker ...

2. Fraværsregler

OPPGAVER TILPASSET: Alle programområder

Strengere fraværsregler (Aftenposten onsdag 25. juli 2005)

Utdanningsforbundet har foreslått at det gjeninnføres en grense for hvor mye elever i videregående skole kan være fraværende fra undervisningen i et fag dersom vedkommende skal få karakter. En undersøkelse forbundet har foretatt blant sine medlemmer, viser at åtte av ti lærere er helt eller delvis enig i påstanden om at elever spekulerer i å skulke prøver i et fag for å få en ny sjanse senere. Syv av ti vil gjeninnføre fraværsgrensen, som tidligere var på 20 prosent.

Det viser at Kunnskapsdepartementets beslutning i 2009 om å oppheve denne grensen, ikke har virket etter hensikten. Altfor mange elever har latt være å ta ansvar for egen læring, som var en betingelse for at regelendringen skulle bli vellykket. Dette gjør det vanskelig for lærerne å gjennomføre en god nok undervisning og foreta en grundig evaluering av elevene.

Vi mener derfor det er viktig å lytte til lærernes råd. Om grensen for å bestå i et fag skal være minst 80 prosent fremmøte, eller om det skal innføres

andre begrensninger i fraværet, kan diskuteres. Men Kunnskapsdepartementet bør ta tak i saken så snart som mulig etter ferien.

Regler om begrenset fravær er ikke minst viktig som del av skolens forberedelse til elevenes deltagelse i arbeidslivet, og for å redusere det store frafallet i videregående skole. Undersøkelser viser at elever som har høyt fravær i videregående skole, også har en tendens til å gjenta fraværsvanene etter at de kommer i arbeid.

EMNEHJELP:

Teksten over, «Strengere fraværsregler» stod på lederplass i Aftenposten onsdag 25. juli 2012. Avisa trykte mange innlegg i debatten om stort fravær i skolen og hvilke konsekvenser fraværet bør ha for elevene. Det fins mye stoff om dette både i aviser og på nett. En kan også gå til opplæringsloven eller skolens eget reglement.

Opgavene under er knyttet til den aktuelle artikkelen, men oppgavene kan lett tilpasses en annen tilsvarende tekst. Elevene har også selv sterke meninger om dette, og læreren må gi rom for diskusjon i klassen.

KOMME I GANG MED SKRIVINGA:

Tenkeskriving:

Les avisteksten sammen. Gi elevene en av tenkeskrivingoppgavene og bruk tre minutter:

- Hva mener du er hovedsynspunktet i denne lederartikkelen?
- Hva synes du er det viktigste argumentet som blir brukt for å bygge opp under hovedsynet?
- Hvilke tanker gjør du deg når du leser denne teksten?

Les opp og skriv viktige tanker på tavla. Dialog i klassen.

Annen emnehjelp:

Bruk skolens eget fraværsreglement og finn ut hvilke fraværsregler som gjelder på skolen. Still spørsmål til elevene:

- Hvorfor har vi disse fraværsreglene?
- Kan vi greie oss uten fraværsregler og basere oss på tillit?
- Hvordan mener du fraværsreglene bør være?

Diskuter i klassen. Del eventuelt klassen i to og la elevene finne argumenter for forskjellige standpunkt i diskusjonen.

2. Fraværsregler

OPPGAVER TILPASSET: Alle programområder

OPPGAVER PRESENTASJONSSKRIVING:

Case:

Du går på en videregående skole der det er blitt mye krangling om fraværsreglene. Mange elever fikk en ubehagelig overraskelse da de ikke fikk vurdering i fellesfag på Vg1 yrkesfag. Nå har rektor bedt om å få elevenes synspunkter på fraværsproblematikken.

Skriv et brev der du prøver å overbevise rektor om at en fast fraværsgrense er den beste løsningen.

Eller:

Skriv et brev der du prøver å overbevise rektor om at en fast fraværsgrense ikke vil føre til mindre fravær.

3. Kantinemat

OPPGAVER TILPASSET: Restaurant- og matfag. Vg1 og Vg2, alle.

EMNEHJELP:

Det er lett å finne tekster om kosthold og helse. Det kan være alt fra læreboktekster til reklametekster i ukeblad. Samarbeid med lærere i programfag eller andre fellesfag. Ta utgangspunkt i kantinemat og elevenes matvaner på egen skole.

TIPS:

Bruk nettsteder som reklamerer for sunn mat, f.eks. www.tine.no
Finn bilder.

KOMME I GANG MED SKRIVINGA:

Tenkeskriving:

Er det samfunnets/skolens ansvar å passe på hva vi spiser, eller er dette en sak som bare angår hvert enkelt menneske? Skriv en tekst der du reflekterer over dette spørsmålet. Skriv i tre minutter, og begynn med en av setningene under:

- Jeg mener at elever i videregående skole er gamle nok til å passe på seg selv ...
- Jeg syns ingen andre skal bry seg med hva vi spiser ...
- Kostholdet er viktig for at vi skal gjøre vårt beste på skolen ...

3. Kantinemat

OPPGAVER TILPASSET: Restaurant- og matfag. Vg1 og Vg2, alle.

OPPGAVER PRESENTASJONSSKRIVING:

Case:

Rektor har foreslått at skolekantina skal slutte å selge brus, boller og søtsaker. Noen av elevene reagerer på dette og mener at de er voksne nok til å bestemme selv hva de skal spise. Andre støtter rektors forslag og vil ha ei kantine med grovt brød, juice og frukt. Rektor vil gjerne ha elevenes argumenter før skoleutvalget tar en endelig bestemmelse.

Skriv et brev til elevrådet der du prøver å overbevise dem om at flertallet av elevene vil ha ei skolekantine med bare sunne matvarer. Teksten skal være på omtrent 400 ord.

Eller:

Skriv et brev til elevrådet der du prøver å overbevise dem om at flertallet av elevene ønsker ei kantine med et stort utvalg matvarer der elevene selv kan bestemme hva de vil spise. Teksten skal være på omtrent 400 ord.

Skriveopplegget kan gjøres mer autentisk ved at teksten blir publisert som veggavis, gjerne i kantina, eller som et hefte som distribueres til skoleutvalget.

4. Bruk av bilbelte

OPPGAVER TILPASSET: VG2 Kjøretøy, alle.

EMNEHJELP:

Ta for eksempel utgangspunkt i nettsida til Trygg Trafikk. Her fins også et dataspill (reallifeauto.tryggtrafikk.no). En kan også bruke annonser/holdningskampanjer og knytte oppgaven til bruk av retoriske begrep.

TIPS:

http://www.tryggtrafikk.no/Ungdom+frykter+ulykker,+men+dropper+bilbeltet.b7C_wJDK3i.ips

KOMME I GANG MED SKRIVINGA:

Diktat som innledning til egen skriving:

Bruk teksten under som diktat. Elevene kan også få teksten ferdig, eller de kan få første del og skrive de siste setningene som diktat.

Ungdommer er ofte redde for å være passasjerer i bil, står det på nettsida til Trygg Trafikk. Likevel har hver tredje ungdom droppet bilbeltet noen ganger. Det siste halvåret har 65 prosent vært nære ved å oppleve en ulykke i trafikken. 64 prosent sier at de har følt seg utrygge på sjåføren. Til tross for det sier 36 prosent av dem som er spurt av Trygg Trafikk at de har sittet i baksetet uten å bruke bilbeltet. Dessverre fins det mange eksempler på at det er gått galt.

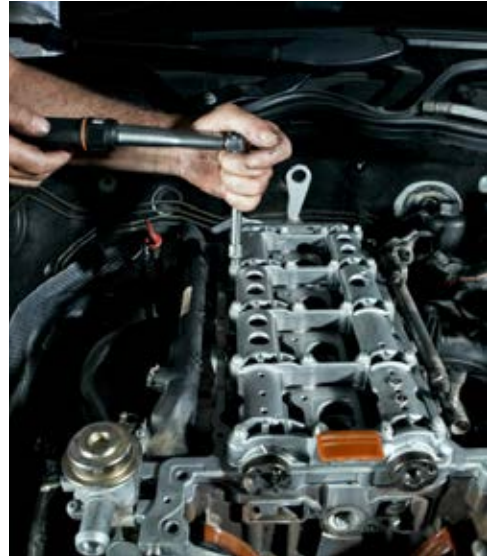
Tenkeskriving:

Bruk en av setningene under og skriv i tre minutter:

- Jeg er ofte redd når jeg er passasjer i en bil, for ...
- Når jeg sitter på bil sammen med venner, blir jeg mobbet når jeg tar på meg bilbeltet ...
- I venneflokken min bruker alle bilbelte, for ...
- Noen kaller bilbeltet for «feigreima». Jeg syns ...

4. Bruk av bilbelte

OPPGAVER TILPASSET: VG2 Kjøretøy, alle.

OPPGAVER PRESENTASJONSSKRIVING:

Case:

I det siste har det vært flere bilulykker der ungdommer dere kjenner er blitt skadet fordi de ikke har brukt bilbelte. Skolen vil sette i gang en kampanje for å snu holdningene til elevene. Ett av tiltakene i kampanjen er at elevene skal lage ei veggavis.

Skriv en tekst der du prøver å overbevise leserne om at strengere kontroll og større bøter er nødvendig for å få ungdommer til å bruke bilbelte.

Eller:

Skriv en tekst der du appellerer til ungdom på din egen alder og prøver å overbevise dem om at de alltid skal bruke bilbelte når de er passasjerer i en bil. Hent gjerne inn fakta fra internett eller andre kilder.

Presenter tekstene som veggavis eller hefte. Tekstene egner seg godt til å legges ut på en blogg. Kan lokalavisa ta inn noen tekster som leserinnlegg, eventuelt lage en reportasje?

5. Svenskene tar jobben fra norsk ungdom

OPPGAVER TILPASSET: Service og samferdsel, Helse- og sosialfag, alle.

Svenskene tar jobben fra norsk ungdom (Aftenposten 26. juli 2012)

Av Helene Skjeggstad og Anders Firing Lunde

– Dårlig samvittighet? Nei, så lenge vi får samme lønn, kan jeg ikke få dårlig samvittighet for at jeg får jobb foran en nordmann, sier Caroline Browall (19) fra Gøteborg.

Svensker som kommer til Norge for å jobbe, får mye skryt; serviceinnstilte, arbeidsvillige og takknemlige, er noen av adjektivene som kommer opp om man søker på svensker i Norge. En fersk masteroppgave, skrevet til forskningsprosjektet «Arbeidsinnvandring til Norge» ved Frischsenteret på Universitetet i Oslo viser imidlertid en annen side av saken.

Forfatter av oppgaven, Camilla Sundt, konkluderer med at svenskene har spesielt gjort det vanskeligere for ungdom på 17–18 år som søker jobb for første gang.

Svenskeandelen øker.

Analysen viser at en økt andel svensker har en negativ effekt på sannsynligheten for at norsk ungdom i 17-årsalderen får jobb. Når andelen svensk ungdom stiger med ett prosentpoeng, faller andelen av norsk ungdom som er i jobb med et halvt prosentpoeng, sier Sundt.

Caroline Browall (19) serverer salat, baguetter og kaffe til sommerturistene på Bit i Byporten kjøpesenter i Oslo. Hun kom hit fra Gøteborg 10. juni og reiser igjen i midten av august. Har hun tenkt på at hun kanskje skviser ut norsk ungdom som trenger deltids- eller sommerjobb?

– Jeg har faktisk tenkt over det. Vi er jo nesten bare svensker som jobber her, og jeg bor også i et kollektiv med bare svensker. Jeg ønsker jo ikke å «ta» jobben fra noen, men jeg tenker at så lenge vi stiller likt i søknadsprosessen,

kan jeg ikke få dårlig samvittighet, sier Browall.

Mister erfaring.

I undersøkelsen tok Sundt utgangspunkt i utsagnet om at norsk ungdom er late.

Ved å se på sammenhengen mellom norsk ungdom på arbeidsmarkedet og den økte svenske arbeidsinnvandringen, fant vi ingenting som kan bevise at norsk ungdom er blitt senere, sier hun.

– Er det ikke egentlig slik at svenskene tar de jobbene norsk ungdom ikke ønsker?

Funnene i oppgaven viser at en økt andel svensker i Norge reduserer sannsynligheten for at norsk ungdom er i jobb. Om bakgrunnen for denne sammenhengen er at norske ungdommer er blitt mer kresne, eller om svenskene reelt tar jobbene fra norsk ungdom, sier ikke oppgaven noe om, sier Sundt, som understreker at det trengs forskning på området.

Bernt Bratsberg, veileder på masteroppgaven og forsker på Frischsenteret, tror funnene har en todelt betydning for unge nordmenn.

– Trenden kan føre til at norske ungdommer gjør det bedre på skolen fordi de får bedre tid, eller det kan bety at de mister verdifull arbeidserfaring som er til stor nytte når de senere skal inn på arbeidsmarkedet på ordentlig, sier han.

Lavere lønn

I følge undersøkelsene i masteroppgaven fører svenskens inntog generelt til lavere lønn for norske ungdommer.

– Funn bekrefter at det har skjedd en underliggende reduksjon i timelønnen, samtidig som det over de siste tiårene

har vært en kraftig nedgang i antall timer norsk ungdom jobber i året, sier Sundt.

Ifølge Bernt Bratsberg ved Frischsenteret bidrar svenskene til at han kan gå på restaurant og få god service, uten nødvendigvis å måtte betale fullt så mye.

– De er med på å holde prisnivået nede på tjenester jeg nyter godt av som konsument, selv om barna våre kanskje ikke klarer å finne sommerjobb, sier han.

Stor nytte av svensker

De fleste svenskene jobber med varehandel, i hotell- og restaurantbransjen, eller de får jobber gjennom bemanningsbyråer. I Aftenposten Aften sto det tirsdag at svensker er svært populære arbeidstakere i Oslo. De får æren for at servicen på restauranter, barer og i klesbutikker ifølge bransjen er blitt bedre de siste årene.

Svein Oppegaard, direktør for arbeidsliv i NHO, mener norsk arbeidsliv har stor nytte av svensker som kommer over grensen for å jobbe.

– Veldig mange arbeidsgivere får på denne måten tak i nødvendige og dyktige arbeidstakere, spesielt i serviceyrkene, sier han.

Svein Oppegaard mener stabile arbeidsledighetstall i Norge motbeviser at svenske arbeidere fortrenger noen ut av arbeidsmarkedet.

– Det er et viktig poeng at arbeidsgiverne i første omgang må fylle opp med heltidsansatte for å få hjulene til å gå rundt. Da må noens ønske om å få deltidsjobb komme i annen omgang, sier han.

5. Svenskene tar jobben fra norsk ungdom

OPPGAVER TILPASSET: Service og samferdsel, Helse- og sosialfag, alle.

EMNEHJELP:

Les teksten fra Aftenposten eller finn andre artikler om temaet i aviser eller på internett. Sett strek under interessante opplysninger eller utsagn i teksten og snakk om dette. En kan også velge å snakke om elevenes egne erfaringer og gå rett på diktaten.

KOMME I GANG MED SKRIVINGA:

Diktat som innledning til egen skriving:

Sverige har høy arbeidsledighet. Ungdomsledigheten i Sverige er på mer enn 20 prosent. Det fører til at antallet svenske ungdommer i Norge øker for hvert år, og svenskene er populære arbeidstakere. Dette er uheldig for norske ungdommer, mener mange. Sannsynligheten for at en norsk ungdom kan få seg en sommerjobb, er blitt mindre på grunn av svenskene.

Tenkeskriving:

Bruk denne startsetningen og skriv i tre minutter:

- Når jeg skal velge en arbeidsplass i framtida, er det viktigste ...

Les tekstene høyt og skriv opp noen hovedmomenter på tavla. Diskuter disse i klassen.

5. Svenskene tar jobben fra norsk ungdom

OPPGAVER TILPASSET: Service og samferdsel, Helse- og sosialfag, alle.

OPPGAVER PRESENTASJONSSKRIVING:

Skriv et leserinnlegg til lokalavisa der du prøver å overbevise om at norske ungdommer må ha fortrinnsrett til jobber i Norge. Teksten skal være på omtrent 400 ord.

Eller:

Skriv et leserinnlegg der du hevder at norske ungdommer er blitt så bortskjemte at de taper på arbeidsmarkedet. Forsøk å overbevise dem om at de må ta seg sammen. Teksten skal være på omtrent 400 ord.

Les tekstene høyt i klassen. Diskuter teksten og velg ut tre av dem som skal sendes til lokalavisa. Ta en ekstra revisjon på disse før dere ferdigstiller tekstene og sender dem til lokalavisa.

6. Hvem vil bli hjelpepleiere?

OPPGAVER TILPASSET: Helse- og sosialfag, Vg2 helsearbeiderfag.

Mister lysten på å bli hjelpepleier (Aftenposten 4. juli 2012).

Pål Vegard Hagesæther

Norge trenger 50 000 hjelpepleiere innen 2030 for å takle eldrebølgen. Men studentene vil heller utdanne seg videre.

Selvije Murat (19) og Hani Omar (22) har akkurat tatt fagbrev som hjelpepleiere. Nå sikter de mot å bli henholdsvis barnevernspedagog og jordmor.

– Selv om jeg har hatt en flott læretid, vil jeg prøve meg på noe annet, sier Murat.

I forrige uke besto hun og Omar fagprøven etter to års læretid på Solvang sykehjem i Oslo. Dermed kan de kalle seg hjelpepleiere – eller helsefagarbeidere, som er det offisielle navnet. Men ingen av dem har planer om å bli i yrket.

– Vi ønsker oss mer varierte yrkesmuligheter, sier de.

Katastrofe for fagene

Dermed er de ganske typiske, ifølge en ny studie fra NIFU (Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning). Etter å ha intervjuet 2500 elever på ulike trinn av helse- og sosialfag, fant forskerne at jo mer myndighetene presser på for å utdanne flere hjelpepleiere og barne- og ungdomsarbeidere, desto flere sykepleiere, vernepleiere og barnevernspedagoger får de. For lysten til å ta høyere utdanning øker gjennom studiet.

Etter andre skoleår velger rundt 50 prosent å ta påbygning for å få studiekompetanse, men bare 30 prosent går

ut i lære. Etter å ha vært i lære, sier bare en av fire at de ønsker å jobbe i yrkene fagbrevet kvalifiserer dem for.

– Det er et svært lavt tall, og veldig annerledes fra andre fag, sier forsker Håkon Høst.

Han karakteriserer tallene som en katastrofe for fagene. Det er også et problem for myndighetene. For Norge trenger 50 000 nye hjelpepleiere innen 2030 for å ta unna for eldrebølgen, viser beregninger fra Statistisk sentralbyrå.

Du skulle tro at elevene gjennom læretiden utvikler en yrkesidentitet og en interesse for yrket. I stedet finner de ut at yrket ikke gir de mulighetene de ønsker seg.

Begrensede jobbmuligheter

Høst tror årsaken blant annet er at det er begrensede jobbmuligheter med disse yrkene. Hjelpepleiere jobber stort sett i eldreomsorgen. Barne- og ungdomsarbeidere havner ofte i barnehager. Vil du jobbe på sykehus eller i barnevernet, må du ofte ta mer utdanning.

Og så skjønner kanskje elevene etter hvert at helsesektoren er veldig hierarkisk, og at mulighetene for faglig utvikling er større med mer utdanning, sier han.

Han viser også til at mange hjelpepleiere må jobbe ufrivillig deltid.

– For å få flere til å ønske å bli, må det bli mer fleksible grenser mellom de

ulike yrkene i helsevesenet og større muligheter for faglig utvikling for dem med fagbrev.

Høst mener det er et problem at det er for mange i helsesektoren som vil ta høyskoleutdanning, sett i forhold til det Norge har behov for.

Det vil gjøre Norge enda mer avhengig av å importere utenlandsk arbeidskraft for å dekke opp det store behovet for pleiere under sykepleiernivået, særlig i eldreomsorgen. Om de fleste som tar helsefagarbeiderutdanning ønsker å bli sykepleiere, blir det nemlig ikke flere sykepleiere. I stedet vil de konkurrere med andre søkere om de rundt 4000 studieplassene, fastslår han.

Få tok fagbrev

På Solvang sykehjem kjenner jentene igjen det store frafallet. I Murats klasse var det 9 av 15 som gikk ut i lære, i Omars klasse bare 4 av 20. De andre valgte påbygningsår for studiekompetanse, slik de to å vil ta selv, samtidig som de atr ekstravakter på sykehjemmet.

Er det ikke utfordrende nok å være hjelpepleier?

– Jo, absolutt. Og du kommer tett på pasientene. Men lønnen er bedre sm sykepleier. Jeg tror det er mange grunner til at folk utdanner seg videre, sier Murat.

6. Hvem vil bli hjelpepleiere?

OPPGAVER TILPASSET: Helse- og sosialfag, Vg2 helsearbeiderfag.

EMNEHJELP:

Les hele artikkelen eller finn annet stoff om temaet. Samarbeid med programfaglærer/samfunnsfaglærer. Skrivninga kan inngå som en del av et større prosjektarbeid om omsorgsyrkene i framtida. Samarbeid med arbeidsplasser der elevene er utplassert kan gi muligheter for å publisere elevenes tekster og motivere dem for skrivninga.

KOMME I GANG MED SKRIVINGA:

Diktat som innledning til egen skrivning:

Ungdommer som tar fagbrev som hjelpepleiere vil ikke bli i yrket. Selv om de trives i jobben, ønsker de seg mer utdanning og mer varierte yrkesmuligheter. De opplever at helsesektoren er svært hierarkisk, og dessuten får mange hjelpepleiere bare deltidsstillinger. På denne måten blir Norge avhengig av å importere utenlandsk arbeidskraft for å dekke opp det store behovet for arbeidskraft i eldreomsorgen.

Tenkeskriving

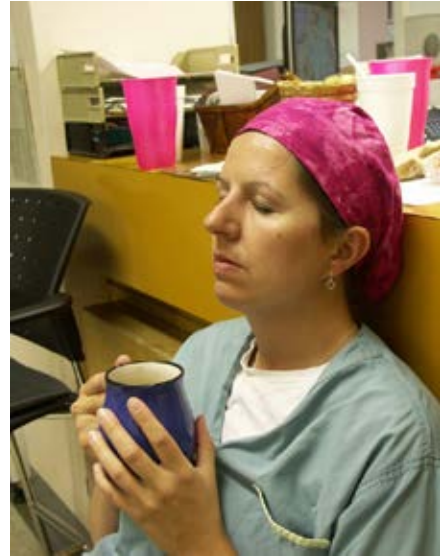
Begynn med denne setningen og skriv i tre minutter:

- Jeg tror hverdagen til en helsefagarbeider er ...

Les tekstene høyt klassen og snakk om det som kommer fram. Hvilke positive og negative ting kommer fram i elevtekstene?

6. Hvem vil bli hjelpepleiere?

OPPGAVER TILPASSET: Helse- og sosialfag, Vg2 helsearbeiderfag.

OPPGAVER PRESENTASJONSSKRIVING:

Skriv et leserinnlegg til et fagblad for helsearbeidere der du prøve å overbevise om at helsefagarbeidere bør få bedre lønns- og arbeidsvilkår. Teksten skal være på omtrent 400 ord.

Eller:

Skriv en tekst der du prøver å overbevise helsefagarbeidere om at de bør bli i yrket sitt. Teksten skal være på omtrent 400 ord.

7. Språklig variasjon

OPPGAVER TILPASSET: Alle.

TEKST: Tårnet i Babel (1 MOS 11,1-9)

¹Hele jorden hadde samme språk og samme ord. ²Da de brøt opp fra øst, fant de en bred dal i landet Sinear og slo seg ned der. ³De sa til hverandre: «Kom, så lager vi teglstein og brenner dem harde!» De brukte tegl til byggestein og jordbek til bindemiddel. ⁴Og de sa: «Kom, la oss bygge oss en by og et tårn som når opp til himmelen, og skaffe oss et navn så vi ikke blir spredt ut over hele jorden!»

⁵Da steg Herren ned for å se på byen og tårnet som menneskene bygde. ⁶Herren sa: «Se, de er ett folk, og ett språk har de alle. Og dette er det første de gjør! Nå vil ingen ting være umulig for dem, uansett hva de bestemmer seg for å gjøre. ⁷Kom, la oss stige ned og forvirre språket deres så den ene ikke forstår den andre!» ⁸Så spredte Herren dem derfra ut over hele jorden, og de holdt opp med å bygge på byen. ⁹Derfor kalte de den Babel, for der forvirret Herren hele jordens språk. Og derfra spredte Herren dem ut over hele jorden.

EMNEHJELP:

Alle norskbøker for yrkesfag har kapitler om språk som er tilpasset kompetansemålene i læreplanen. Skriveoppgaver om språk kan komme i etterkant av arbeidet med disse kapitlene. Det er lett å finne annet velegnet stoff om språkspørsmål. Samarbeid med engelsklærer er naturlig.

TIPS:

Her er Bibelfortellingen om Babels tårn brukt som utgangspunkt, og en kan tenke seg at en også leser folkeeventyret «God dag mann, økseskaft» (elevene skal lese myter og eventyr).

KOMME I GANG MED SKRIVINGA:

Diktat som utgangspunkt for egen skriving:

Bruk teksten til høyre som diktat. Elevene kan også få teksten ferdig, eller de kan få første del og skrive de siste setningene som diktat.

I Bibelen blir det fortalt at Gud ønsket å straffe menneskene på jorda. Grunnen til det var at menneskene hadde bestemt seg for å bygge et tårn som var så høyt at det nådde helt opp til himmelen. Gud ville ikke at menneskene skulle bli så hovmodige, og den forferdelige straffen han brukte, var å ta bort det felles språket de hadde og la dem snakke mange forskjellige språk. Dette skapte kaos og forvirring på jorda, og vi bruker uttrykket «Babelsk forvirring» når vi skal beskrive en kaotisk situasjon.

Bibelfortellinga kan få oss til å tenke på hvor viktig det er at vi har mulighet til å kommunisere med hverandre.

7. Språklig variasjon

OPPGAVER TILPASSET: Alle.

TEKST: Tårnet i Babel (1 MOS 11,1-9)

¹Hele jorden hadde samme språk og samme ord. ²Da de brøt opp fra øst, fant de en bred dal i landet Sinear og slo seg ned der. ³De sa til hverandre: «Kom, så lager vi teglstein og brenner dem harde!» De brukte tegl til byggestein og jordbek til bindemiddel. ⁴Og de sa: «Kom, la oss bygge oss en by og et tårn som når opp til himmelen, og skaffe oss et navn så vi ikke blir spredt ut over hele jorden!»

⁵Da steg Herren ned for å se på byen og tårnet som menneskene bygde. ⁶Herren sa: «Se, de er ett folk, og ett språk har de alle. Og dette er det første de gjør! Nå vil ingen ting være umulig for dem, uansett hva de bestemmer seg for å gjøre. ⁷Kom, la oss stige ned og forvirre språket deres så den ene ikke forstår den andre!» ⁸Så spredte Herren dem derfra ut over hele jorden, og de holdt opp med å bygge på byen. ⁹Derfor kalte de den Babel, for der forvirret Herren hele jordens språk. Og derfra spredte Herren dem ut over hele jorden.

*Illustrasjon fra Genesis av Robert Crumb.
© Robert Crumb 2010/Schibsted Forlag AS*

OPPGAVER PRESENTASJONSSKRIVING:

Skriv en tekst der du prøver å overbevise elever som skal begynne på ungdomsskolen om at det er verdtfullt å lære fremmedspråk i skolen. Skriv 400 ord.

Eller:

Mange engelske ord kommer inn i det norske språket gjennom både populærkultur, ny teknologi og andre sider ved globaliseringa. Skriv en tekst der du prøver å overbevise leserne om at vi bør ta vare på vårt eget språk og finne norske ord.

Eller:

Mange engelske ord kommer inn i det norske språket gjennom både populærkultur, ny teknologi og andre sider ved globaliseringa. Skriv en tekst der du prøver å overbevise leserne om at vi skal bruke mest mulig engelsk i alle sammenhenger for å bli forstått over hele verden.

8. Råkjørere på veiene

OPPGAVER TILPASSET: Alle

Sivile UP-bilder skal ta råkjørerne

(NTB/Dagbladet mandag 25.juni 2012)

Utrykningspolitiet har rundt 40 sivile biler på veiene i sommer.

De vil forsøke å ta den lille gruppen av råkjørere som setter andres liv i fare i løpet av noen hektiske feriemåneder.

- I sommer har vi 170 biler på veiene, og av disse er rundt en firedel sivile biler, eier UP-sjef Runar Karlsen.

I likhet med Trygg Trafikk og Vegdirektoratet oppfordrer UP folk som skal på ferie til å ta det med ro i trafikken, ta hensyn og kjøre med større oppmerksomhet.

Utrykningspolitiet vet det er mye stygg kjøring og kommer trolig i år, som tidligere, til å konsentrere innsatsen på de veiene som har størst trafikk og ulykkesrisiko.

- Sommeren er forbundet med høy risiko på veiene. Hittil i år er 77 personer omkommet i trafikkulykker og jeg frykter at dette tallet kan dobles før året er omme, sier Karlsen til NTB.

EMNEHJELP:

Les teksten sammen med klassen. Snakk sammen om holdninger til råkjørere.

KOMME I GANG MED SKRIVINGA:

Tenkeskriving

Sett strek under en setning i teksten over. Skriv den ned og fortsett med tenkeskriving. Skriv i tre minutter:

- Denne setningen får meg til å tenke på ...

Les tekstene høyt i klassen etterpå og snakk om det som kommer fram. Læreren kan notere momenter på tavla.

8. Råkjørere på veiene

OPPGAVER TILPASSET: Alle

Sivile UP-bilder skal ta råkjørerne

(NTB/Dagbladet mandag 25.juni 2012)

Utrykningspolitiet har rundt 40 sivile biler på veiene i sommer.

De vil forsøke å ta den lille gruppen av råkjørere som setter andres liv i fare i løpet av noen hektiske feriemåneder.

– I sommer har vi 170 biler på veiene, og av disse er rundt en firedel sivile biler, eier UP-sjef Runar Karlsen.

I likhet med Trygg Trafikk og Vegdirektoratet oppfordrer UP folk som skal på ferie til å ta det med ro i trafikken, ta hensyn og kjøre med større oppmerksomhet.

Utrykningspolitiet vet det er mye stygg kjøring og kommer trolig i år, som tidligere, til å konsentrere innsatsen på de veiene som har størst trafikk og ulykkesrisiko.

– Sommeren er forbundet med høy risiko på veiene. Hittil i år er 77 personer omkommet i trafikkuulykker og jeg frykter at dette tallet kan dobles før året er omme, sier Karlsen til NTB.

OPPGAVER PRESENTASJONSSKRIVING:

Hvilke tiltak må til for at det skal bli mindre råkjøring der du bor? Skriv et brev til det lokale politiet og foreslå tiltak som du syns er viktig. Du må prøve å overbevise dem om at forslagene dine er fornuftige! Skriv ca. 400 ord.

Skriv sammen: Skriv et forord der dere forklarer at klassen er engasjert i trafiksikkerhet og gjerne vil bidra med egne erfaringer og gode råd. Skriv dette som et formelt brev og la elevtekstene være vedlegg. Lag eventuelt ei veggavis og inviter lokalt politi!

9. Foreldre som drikker mens barna ser på

OPPGAVER TILPASSET: Helse- og sosialfag, Barne- og ungdomsarbeiderfag, alle.

Driker seg pussa mens barna ser på

(Teksten er et leserinnlegg i Adresseavisa, og den er en kommentar til en artikkel av rusforsker Hilde Pape, som stod i avisa lørdag 22. januar 2011).

«Jeg tror ikke at det er ille for barn å se foreldrene sine drikke. Det kommer helt an på omstendighetene rundt.» Dette sitatet av rusforsker Hilde Pape er svært provoserende for oss som selv har prøvd å være i barnets situasjon. Det er likevel bra at Adresseavisa skriver om dette problemet, som berører svært mange.

På framsiden av Adressa 22. januar sto det «tre av ti foreldre beruset foran barna». Også i UkeAdressa 30. oktober 2010 var barn og foreldres rusmisbruk et tema. For meg er dette et viktig tema, og jeg skriver derfor en kommentar til dette.

Det er en utbredt oppfatning at det å ta seg et glass vin til maten en fredagskveld, skal ingen blande seg inn i, og alle voksne vil ha rett til å ta en drink i godstolen sin. Selv om den voksne ikke ser at det kan være «misbruk» å drikke vin til et hyggelig måltid, vet vi at barn kan bli utrygge og oppfatte situasjonen annerledes enn de voksne. I følge Norsk helseinformatikk er hver tiende nordmann en storforbruker av alkohol. Det igjen betyr at rusproblematikk er det største helse – og sosialproblemet vi har i Norge i dag. Det at det drikkes så mye alkohol i Norge, er et av vår tids største tabuer. Myten om at alkoholmisbruk kun rammer noen få, og gjerne folk fra lavere samfunnslag, er helt

feil. Det viser seg at menn og kvinner med høyest inntekt drikker mest alkohol, og at det er i Oslo og Akershus at forbruket er høyest. Og som det står i artikkelen i Adressa: «Det drikkes mye mer alkohol nå enn for ti år siden, og det er i stor grad blitt akseptert å nyte alkohol i samvær med familie og venner i hjemmet».

Barns oppfatning av en beruset person kan være veldig forskjellig, men de aller fleste merker først og fremst en annerledeshet hos den som drikker. Ofte er det slik at det ikke er selve bruken av rusmidler, eller mengden som skaper problemer. Det som bekymrer og skremmer barn, er den forandringen som skjer med foreldrene når de ruser seg. Og det er ikke mye alkohol som skal til. Når voksne synes stemningen er god, er det ikke sikkert at barna synes det er like koselig. Selv om den voksne er i godt humør, kan det oppleves veldig utrygt for barna. Som regel er det også slik at barna ser det lenge før den voksne føler seg påvirket. De ser det på kroppsbevegelser og merker det på blick og talemåte.

Hensikten med innlegget er ikke å få alle foreldre til å kutte alkoholen helt. Men som erfaringskonsulent i BAR, Barn av Rusmisbrukere, ser jeg behovet for å opplyse voksne om hvilken virkning rus kan ha på barn. Det er ille

for barn å se foreldrene sine «pussa», og barn blir utrygge når far eller mor endrer seg, når kroppsbevegelse, blick og talemåte forandres. Det finnes mange tall på hvor mange barn av rusmisbrukere det er i Norge. Det vi vet, er at det er minst 100 000 barn, men sannsynligvis er mørketallene mye høyere. Det er alt for høye tall, og for at vi skal kunne hjelpe disse barna, trengs det kunnskap og forståelse blant alle voksne; lærere, helsesøster, de som jobber med barn på fritiden og så videre. Men vi må være våkne og tørre å se lenger enn til vår egen stue. Sannsynligheten for at du kjenner et barn som har foreldre med rusproblemer, er stor.

Jeg vil takke Adressa for å rette fokus mot dette viktige temaet. Kunnskap og oppmerksomhet er de viktigste hjelpemidlene for å kunne hjelpe de barna som lider under foreldrenes rusmisbruk. BAR jobber mye med dette, og har blant annet en chat der BARN AV, helt anonymt kan prate med en voksen om sine problem og bekymringer. Også andre organisasjoner gjør en god jobb med å hjelpe!

Ida
Erfaringskonsulent i BAR

9. Foreldre som drikker mens barna ser på

OPPGAVER TILPASSET: Helse- og sosialfag, Barne- og ungdomsarbeiderfag, alle.

EMNEHJELP:

Les teksten sammen, høyt i klassen. Gå inn på nettsida til organisasjonen BAR. www.barweb.no, og finn ut hvilke overskrifter som fins der. Samarbeid med lærer i samfunnsfag, naturfag, kroppsøving eller programfag. Finn statistikk og grafiske framstillinger i samarbeid med matematikklærer.

KOMME I GANG MED SKRIVINGA:

Tenkeskriving:

Sett strek under en setning i teksten som gjør inntrykk på deg. Alle leser denne setningen høyt i klassen uten at noen kommenterer.

Skriv i tre minutter:

- Denne setningen gjorde inntrykk på meg fordi ...

Les høyt og snakk om tekstene.

9. Foreldre som drikker mens barna ser på

OPPGAVER TILPASSET: Helse- og sosialfag, Barne- og ungdomsarbeiderfag, alle.

Eller:

Bruk litt mer tid og begynn økta med å skrive etter en mønstertekst.

Denne teksten har også stått på nettsida til BAR (barn av rusmisbrukere). Se oppgaven foran. Les teksten i klassen, og la elevene skrive sin egen tekst:

Tekst:

I dag tok jeg bussen til skolen, og fikk se noe som rørte meg og samtidig fikk fram smilet. Bak meg satt det to jenter, sannsynligvis søstre, den ene på 5–6 år og den andre litt eldre. De satt ved siden av hverandre, med skolesekken i fanget. Den minste med musefletter og rosa sekk, den største med ei lang flette og lilla sekk. Bussen stopper bestandig på togstasjonen, og barna som sitter på bussen skal da over i en annen buss, som tar dem med til skolen. Det var da storesøsteren rørte meg, og jeg fikk samtidig lyst til å gi henne en god klem.

Alle de andre barna stormet ut av bussen for å komme inn i den andre, og kanskje få de beste setene. Likevel venter den største tålmodig på lillesøsteren. Hun bruker lang tid, og sliter med å få på seg sekken og bli klar til å gå ut, men storesøsteren står med hånda rakt ut, og nekter å gå

før lillesøsteren tar arma hennes, og de leier hender sammen ut av bussen.

Det var noe voksent og ansvarlig over den handa som var strakt ut, som jeg kjente gjorde veldig inntrykk. Kanskje var denne storesøsteren mer enn en storesøster. Kanskje var hun også en omsorgsperson og en voksen for søsteren. Kanskje hadde de bare lært at de skal holde hender og passe på hverandre når de reiser alene. Uansett var omsorgen og omtanken så tydelig at det fikk fram smilet, og jeg ble inspirert til å holde hender med de rundt meg i helga. Det er viktig å vise omtanke. En måte å gjøre det på er å holde hender, og jeg håper så mange som mulig har ei hånd å holde i dag!

Ida

Skriv en tekst der du reflekterer over noe du har opplevd, og som har satt tankene dine i sving. Skriv 250–300 ord. Forslag til startsetninger:

- I dag tok jeg bussen til skolen, og da fikk jeg se ...
- Da jeg var 7 år (eller velg alder selv), opplevde jeg noe jeg aldri glemmer ...
- En av vennene mine fortalte meg en en gang ...

Diskuter i klassen: Hvordan kan vi vise omtanke for barn, også dem vi ikke kjenner?

9. Foreldre som drikker mens barna ser på

OPPGAVER TILPASSET: Helse- og sosialfag, Barne- og ungdomsarbeiderfag, alle.

OPPGAVER PRESENTASJONSSKRIVING:

Case:

Klassen lager en kampanje for å få foreldre til å slutte å nyte alkohol mens barna ser på. Send tekstene til BAR eller lag ei veggavis. Inviter en representant for BAR eller helsesøster på skolen til å se de ferdige elevtekstene.

Skriv en tekst der du prøver å overbevise foreldre om at de ikke bør drikke alkohol mens barna er tilstede. Finn gjerne fakta på internett. Velg selv om du vil satse mest på å appellere til lesernes følelser (patos) eller fornuft (logos). Uansett bør du tenke på hvordan du skal greie å framstå som troverdig når du argumenterer (etos). Skriv 400 ord.

10. Testamentariske gaver til Redd Barna

OPPGAVER TILPASSET: Helse- og sosialfag, alle.

TEKST: En slutt kan bli en begynnelse

Når ditt liv en gang er over; hvilken arv er vel bedre enn å kunne gi barn en god start på livet sitt?

En testamentarisk gave til Redd Barna er å gi barn over hele verden en reell mulighet til et bedre liv. Pengene du gir, brukes til utdanning, helsearbeid og hjelp til krigs- og katastroferammede barn. Størrelsen velger du naturligvis selv, men stort eller lite: Din gave kan bli en begynnelse på et bedre liv for svært mange barn.

EMNEHJELP:

Snakk sammen i klassen: Hva er budskapet til Redd Barna og hvilke virkemidler de tar i bruk for å samle inn penger i denne annonsen? Gå gjennom illustrasjon, overskrift og verbaltekst i klassen eller i grupper og noter på tavla: Hvilke av virkemidlene appellerer til følelsene til leseren (patos), hvilke appellerer til fornuften (logos)? Greier organisasjonen å bevare sin troverdighet (etos) når de ber om at gamle folk skal gi dem testamentariske gaver?

KOMME I GANG MED SKRIVINGA:

Tenkeskriving:

Skriv en kort tekst (tre minutter):

Startsetningen kan være sånn:

- Min reaksjon på denne annonsen er ...

Les tekstene i klassen eller i grupper og snakk om både budskapet og virkemidlene.

10. Testamentariske gaver til Redd Barna

OPPGAVER TILPASSET: Helse- og sosialfag, alle.

**EN SLUTT KAN BLI
EN BEGYNNELSE**

Når ditt liv en gang er over; hvilken arv er vel bedre enn å kunne gi barn en god start på sitt?

En testamentarisk gave til Redd Barna, er å gi barn over hele verden en reell mulighet til et bedre liv. Pengene du gir brukes til utdanning, helsearbeid og hjelp til krigs- og katastroferammede barn. Størrelsen velger du naturligvis selv, men stort eller lite: Din gave kan bli en begynnelse på et bedre liv for svært mange barn.

For mer informasjon og gratis juridisk hjelp, kontakt oss på 22 99 09 00, eller les mer på www.reddbarna.no/testamentarisk.

 Redd Barna
Testamentariske gaver

TEKST: En slutt kan bli en begynnelse

Når ditt liv en gang er over; hvilken arv er vel bedre enn å kunne gi barn en god start på livet sitt?

En testamentarisk gave til Redd Barna er å gi barn over hele verden en reell mulighet til et bedre liv. Pengene du gir, brukes til utdanning, helsearbeid og hjelp til krigs- og katastroferammede barn. Størrelsen velger du naturligvis selv, men stort eller lite: Din gave kan bli en begynnelse på et bedre liv for svært mange barn.

OPPGAVER PRESENTASJONSSKRIVING

Case:

Skriv et avisinnlegg der du enten støtter budskapet til Redd Barna eller kritiserer dem for å be om testamentariske gaver fra gamle mennesker. Du må prøve å overbevise leserne om at du har rett.

Forslag til startsetninger:

- Nå har Redd Barna gått over alle grenser i kampen for å få tak i pengene våre! ...

Eller:

- Organisasjonen Redd Barna viser gamle mennesker hvordan de virkelig kan være til hjelp for andre når de selv er borte! ...

Eller:

- Skriv en tekst der du viser hvordan Redd Barna gjør bruk av patos, logos og etos i annonsen «En slutt kan bli en begynnelse».

11. Fashion

OPPGAVER TILPASSET: Design- og håndverk, Helse- og sosialfag, Restaurant- og matfag, alle.

Tekst: Lars Saabye Christensen

Catwalk

Den magre modellen
Kaster ikke skygge
Hun bærer sin skygge
Som en søster ved sin side

Den magre modellen
Sminker sitt skjelett
Hun puster mellom linjene
I kameraets mørke

Den magre modellen
Veier sitt tap
Og måler sin død
Med en hyssing av sol

Hun er et barn
Som for lengst er blitt gammel
Så går hun på vannet
Og snart er hun for gammel
Til å være barn

Den magre modellen
Spiser sin skygge
Svelger sin munn
Og spyr sine smil

Den magre modellen
Sover i en rynke
Så går hun på vannet

EMNEHJELP:

Finne artikler om spiseforstyrrelser eller om kvinneidealer gjennom tidene. Samarbeid med kroppsøvingslærer eller helsesøster. Snakk med elevene om kroppsfiksering og helse. Bruk deres egne erfaringer.

KOMME I GANG MED SKRIVINGA:

Tenkeskriving ut fra bilder

Skriv i tre minutter. Les høyt i klassen og samtal om det som kommer fram:

Forslag til startsetninger:

- Når jeg ser disse bildene ...
- Modellen på bildet får meg til å tenke på ...

Utgangspunkt i diktet «Catwalk»

Les diktet og se på ordvalget. Hvilke ord bruker Lars Saabye Christensen for å beskrive modellen?

Eller:

Alle elevene streker under ei linje i diktet og leser linja høyt i klassen. Deretter tenkeskriver hver elev om det de har valgt.

Forslag til startsetning:

- Jeg valgte denne linja fordi ...

11. Fashion

OPPGAVER TILPASSET: Design- og håndverk, Helse- og sosialfag, Restaurant- og matfag, alle.

Tekst: Lars Saabye Christensen

Catwalk

Den magre modellen
Kaster ikke skygge
Hun bærer sin skygge
Som en søster ved sin side

Den magre modellen
Sminker sitt skjelett
Hun puster mellom linjene
I kameraets mørke

Den magre modellen
Veier sitt tap
Og måler sin død
Med en hyssing av sol

Hun er et barn
Som for lengst er blitt gammel
Så går hun på vannet
Og snart er hun for gammel
Til å være barn

Den magre modellen
Spiser sin skygge
Svelger sin munn
Og spyr sine smil

Den magre modellen
Sover i en rynke
Så går hun på vannet

OPPGAVER. PRESENTASJONSSKRIVING

Skriv en tekst til redaktøren av et ungdomsblad der du kritiserer at de bruker bilder av syltynne fotomodeller i reportasjene sine. Du skal prøve å overbevise redaktøren om at dette er med på å ødelegge selvtilliten til unge jenter.

12. Framtid som fengselsbetjent

OPPGAVER TILPASSET: Alle.

Annonse fra Kriminalomsorgens utdanningscenter KRUS (publisert av Ottar Evensen, 19. juni 2012):

Fengselsbetjentutdanningen

VIL DU BLI FENGSELSBETJENT?

Kan du sette grenser for andre og klarer du å holde hodet kaldt i krevende situasjoner? Da har vi kanskje utdanningen og karrieren for deg. Jobben er så viktig at du mottar lønn fra første skoledag. Utdanningen er toårig og aspirantene gis lønn i hele perioden. Ved bestått fengselsbetjentutdanning oppnår aspirantene i tillegg 120 studiepoeng. Utdanningen starter ved skolen i Oslo i januar 2013. Første teorisemester går over fem måneder, deretter følger to semestre med praktisk-/teoretisk undervisning ved et av våre opplæringsfengsler, som er fordelt over hele landet. Det fjerde og siste semesteret gjennomføres ved skolen i Oslo i perioden august-november 2014. Det følger ett pliktår som fengselsbetjent etter endt utdanning.

Søknadsfrist: 23. august.

EMNEHJELP:

Samarbeid med karriereveileder på skolen, og bruk skriveoppgaven som en del av skolens yrkesorientering!

KOMME I GANG MED SKRIVINGA:

Tenkeskriving

Bruk en av startsetningene under og skriv i tre minutter:

- De sterkeste sidene mine er ...
- Det er viktig for meg å få gratis utdanning, for ...
- Når jeg skal velge yrke for framtida, tenker jeg først og fremst på ...

12. Framtid som fengselsbetjent

OPPGAVER TILPASSET: Alle.

Annonse fra Kriminalomsorgens utdanningscenter KRUS (publisert av Ottar Evensen, 19. juni 2012):

Fengselsbetjentutdanningen

VIL DU BLI FENGSELSBETJENT?

Kan du sette grenser for andre og klarer du å holde hodet kaldt i krevende situasjoner? Da har vi kanskje utdanningen og karrieren for deg. Jobben er så viktig at du mottar lønn fra første skoledag. Utdanningen er toårig og aspirantene gis lønn i hele perioden. Ved bestått fengselsbetjentutdanning oppnår aspirantene i tillegg 120 studiepoeng. Utdanningen starter ved skolen i Oslo i januar 2013. Første teorisemester går over fem måneder, deretter følger to semestre med praktisk-/teoretisk undervisning ved et av våre opplæringsfengsler, som er fordelt over hele landet. Det fjerde og siste semesteret gjennomføres ved skolen i Oslo i perioden august-november 2014. Det følger ett pliktår som fengselsbetjent etter endt utdanning.

Søknadsfrist: 23. august.

OPPGAVER. PRESENTASJONSSKRIVING

Case:

KRUS (Kriminalomsorgens utdanningscenter) søker etter aspiranter til fengselsbetjentutdanninga. I tillegg til et søknadsskjema vil de ha et personlig brev der du forteller hvorfor akkurat du passer til dette yrket.

Skriv et brev der du prøver å overbevise KRUS om at du er den rette personen til å bli fengselsbetjent.

13. Mekkeverksted for ungdom

OPPGAVER TILPASSET: Teknikk og industriell produksjon, alle.

Tekst: Har du en god idé, men mangler penger?

Gjensidigestiftelsen deler hvert år ut over 100 millioner kroner til samfunnsnyttige formål med fokus på trygghet og helse. Felles for de prosjektene vi gir til er at de er forebyggende, aktivitetsskapende og kommer mange til nytte, uansett alder. Vi gleder oss til å se hva du brenner for. Husk å søke før 15. september. Les mer på gjensidigestiftelsen.no

*Annonsen fra Gjensidigestiftelsen
(Faksimile fra A-magasinet 31. august 2012)*

EMNEHJELP:

Les annonsen sammen i klassen og se på hvilke tiltak det skal gis støtte til. Drøft hvordan dere kunne ha fått til et åpent mekkeverksted og hvordan dere kan overbevise Gjensidigestiftelsen om at dere har et godt formål.

TIPS:

Gå gjerne inn på internett og les mer om hvilke tiltak som får støtte:
<http://www.gjensidigestiftelsen.no/no/sok-stotte>

KOMME I GANG MED SKRIVINGA:

Tenkeskriving:

Velg en av startsetningene under og skriv i tre minutter:

- Fritidstilbudet til ungdom som ikke er interessert i sport, er elendig. Jeg mener ...
- Det fins ingen gode tilbud til ungdom her på stedet. Etter min mening ...

13. Mekkeverksted for ungdom

OPPGAVER TILPASSET: Teknikk og industriell produksjon, alle.

Tekst: Har du en god idé, men mangler penger?

Gjensidigestiftelsen deler hvert år ut over 100 millioner kroner til samfunnsnyttige formål med fokus på trygghet og helse. Felles for de prosjektene vi gir til er at de er forebyggende, aktivitetsskapende og kommer mange til nytte, uansett alder. Vi gleder oss til å se hva du brenner for. Husk å søke før 15. september. Les mer på gjensidigestiftelsen.no

Annonse fra Gjensidigestiftelsen

(Faksimile fra A-magasinet 31. august 2012)

OPPGAVER PRESENTASJONSSKRIVING

Case:

Gjensidigestiftelsen skal dele ut 100 millioner kroner til samfunnsnyttige formål. Klassen er blitt enige om at dere skal søke om støtte til formålet som de viser til i annonsen sin, et mekkeverksted for ungdom.

Skriv en søknad der du prøver å overbevise Gjensidigestiftelsen om at nettopp dere bør få støtte til tiltaket.

ETTERORD: KURT LIKER IKKE SKOLEN

– HAN VIL BLI TRUCKFØRER

Hovedpersonen i Erlends Loes barnebøker heter Kurt. Kurt er familiefar, gift og har tre barn, men først og fremst er han truckfører. Vi får ikke vite så mye om oppveksten hans, men den første boka i serien åpner med en liten fortelling om hvorfor Kurt ble truckfører:

«Kurt har vært truckfører i mange år. Nesten helt siden han var liten. Først gikk Kurt på skole slik alle barn gjør. Det likte Kurt dårlig, og han var ofte sur. Med da Kurt ikke trengte å gå mer på skole, skaffet han seg truck og ble truckfører. Det liker han mye bedre» (Loe 1994).

Yrkesvalget til Loes helt høres tilforlatelig enkelt og greit ut: Han mistrivdes på skolen, han holdt ut så lenge han måtte, og han valgte deretter en yrkeskarriere så fjernt fra klasserommets kultur som overhodet mulig. Sitatet sier ikke noe om hva det var ved skolen Kurt mislikte, og det sier ikke noe om hans forhold til skriving og lesing, men vi vet at mange synes at lesing og skriving er noe som gjør skolen vanskelig og kjedelig. Slik kan det også ha vært for Kurt.

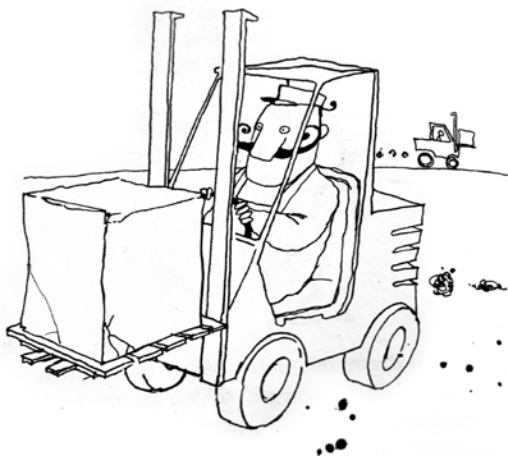
Den svenske forskeren Anna-Malin Karlsson har laget en undersøkelse der hun spør ulike yrkesutøvere om de leser og skriver i jobben de daglig utfører. Det gjennomgående svaret hun får er «Nei, de utøver et yrke der de ikke trenger å forholde seg til skrift». Etter dette innledende spørsmålet følger forskeren yrkesutøverne gjennom arbeidsdagen, og hun

registrerer i hvilke situasjoner og hvordan de stadig må forholde seg til skrift. Boka *En arbeidsdag i skriftsamhället* er kanskje ikke den mest spennende boka som er skrevet, men den er viktig. Den er viktig fordi den viser hvordan yrker der man tradisjonelt ikke har

vært nødt til å forholde seg til skrift, i dag er preget av utstrakt og avansert bruk av skriftmediet.

En bilmekaniker må ikke bare kunne gjøre det fysiske arbeidet det er å reparere en bil, han må kunne orientere seg i bilens manualer, han må kunne bruke datamaskin for å gå inn i bilens «hjerne», han må kunne dokumentere den jobben som er gjort. Snekkeren må kunne forstå avanserte,

multimodale tegninger, han må kunne sette seg inn i nye forskrifter og dokumentere at disse er blitt fulgt. Hjelpepleieren må kunne ta notater, skrive i avdelingens dagbok, forholde seg til samlingspermen. En truckfører må kunne lese varesedlene, må kunne sette seg inn i nye sikkerhetsbestemmelser (HMS), og han må dokumentere arbeidet som er gjort. Anna-Malin Karlssons undersøkelse viser at lese- og skrivekompetanse i praktisk bruk – det som vi i mange på norske begrep kaller literacy – er helt essensielt i dagens skriftbaserte samfunn. Det finnes ingen yrker i samfunnet der vi slipper unna literacy-kravet. Eller med andre ord: Kurt hadde ikke kunnet dyrke sin store lidenskap, truckkjøring, hvis han ikke hadde utviklet grunnleggende lese- og skriveferdigheter.

Illustrasjon: Kim Hiorthøy.
Hentet fra *Fisken* av Erlend Loe, Cappelen 1994.

Utfordringen for oss som lærere er derfor: Hvordan skal vi forberede «Kurtene» våre på et arbeidsliv der det å utøve et yrke krever at man kan lese, skrive og snakke om det man gjør?

Det er en lang tradisjon i norsk skole for at skriving i hovedsak er blitt brukt til å sjekke hva elevene har lært. Den gamle gymnasietradisjonen der man leser for å lære og skriver for å vise hva man har lært, er fortsatt en utbredt praksis. En skriveopplæring som skal forberede elevene på literacy-kravet, må ta hensyn til at skriving ikke bare er en måte å presentere noe for noen andre. Det å skrive er også en måte å utvikle kunnskap på, en måte å tenke på, en måte å lære om verden på. Vi snakker gjerne om at språket har to grunnfunksjoner: en tenkeform og en formidlingsform. Skal vi forberede elevene på et yrkesliv med et stadig økende literacy-krav, må vi ta i bruk begge disse grunnfunksjonene til språket. Det innebærer at elevene må få bruke skriving slik at den blir en vesentlig del av kunnskapsutviklinga. Ikke bare i fellesfagene, men også i programfagene, må de systematisk og ofte skrive for seg selv om sin egen læringsutvikling. Den tause kunnskapen om hvordan dreiebenken fungerer, hvordan man skal sette opp en vegg i bindingsverk med lydisolering eller hvordan taushetsplikten på et sykehjem skal overholdes, kan ikke bare være taus, den må også kunne uttrykkes med ord.

Oppgavene i dette heftet har lagt vekt på språkets to grunnfunksjoner, det vil si at alle oppgavene både bruker språkets tenkeform og språkets presentasjonsform. Språkets tenkeform – det vi kaller tenkeskriving – er et nyttig verktøy på veien fram til presentasjonsskriving. Tenkeskriving er skriving uten krav til ortografi, korrekthet, lesbarhet – det er

skriving der sensureringsinstansen er slått av slik at tanken skal kunne strømme fritt ned på papiret. Vi har lagt inn en rekke slike tenkeskrivingsoppgaver på veien fram til presentasjonsskriving. Dette gjør vi for å gi elevene emnehjelp. For å hjelpe dem til å bli klar over hva de kan om emnet fra før, hva de mener, og for å gi dem støtte før de skal snakke om det i klassen. Vi har lagt inn ulike former for tenkeskrivingsoppgaver for å hjelpe dem å komme i gang med skrivinga.

Videre ender alle skriveoppleggene opp i en presentasjonsskriving, og i de fleste av disse har vi har forsøkt å etablere andre mottakere enn læreren. For majoriteten av tekster som skrives i skolen, vil læreren være mottaker, men i noen tilfeller kan det være hensiktsmessig å iscenesette skrivesituasjoner med andre mottakere. Det vil for eksempel oppleves som lite meningsfylt å skrive om et tema læreren er ekspert på. Da får læreren en dobbeltrolle, både som mottaker av tekstens innhold og samtidig som ekspert og vurderer av det samme innholdet. Alle presentasjonsoppgavene i dette heftet har noen ideer om andre lesere enn læreren. Med slike oppgaveformuleringer får teksten en «autentisk» mottaker og skrivehandlingen et tydelig definert formål. Dette kan bidra til å unngå såkalte «tomgangstekster», det vil si tekster som ikke skal noen steder, og som aldri kommer opp av sekken til eleven. Ved at vi beskriver skriveoppgavene og sier noe om hvor teksten skal «publiseres» og hvem som skal lese den, gjør vi skrivesituasjonen mer lik den måten vi skriver på utenfor skolen – og vi tror dette vil være en viktig motivasjonsfaktor.

Alle skriveoppgavene i heftet handler om å overbevise, og formålet med skrivinga vil derfor være å påvirke leseren. Dette tror vi også er en måte å

unggå at læreren havner i den uheldige dobbeltrollen: både som mottaker av teksten innhold og ekspert på samme innhold. Skrivehandlingen å overbevise åpner i tillegg opp for at elevene kan skrive ulike typer tekster. Når man skal argumentere for en sak, kan dette som kjent gjøres på ulike måter. I noen av oppgavene har vi i forberedelsesskrivinga valgt å fokusere på appellformene i retorikken, nettopp for å vise elevene at det er mange virkemidler man kan ta i bruk når man skal argumentere.

Ønsket med dette heftet med helhetlige skriveoppgaver er å vise noen eksempler på skriveopplæring som skal være meningsfulle og relevante. Om oppgavene skal leve opp til honnørstemplet meningsfulle og relevante, er ikke bare avhengig eleven. Det er også avhengig av læreren – av samspillet mellom lærer og elev i klasserommet. Erfaringer fra internasjonale skoleutviklingsprosjekt som har lyktes, blant annet fra Ontario, viser at det er to grunnleggende forutsetninger for at det skal skje en systematisk endring av praksis i skolen:

Den første forutsetningen er at man må være enige om hva ungene skal lære. Det betyr at man på tvers av fag og trinn er enige om noe basalt som alle lærerne skal strekke seg mot. Innføringen av grunnleggende ferdigheter i Kunnskapsløftet var nettopp et slikt forsøk på å bli enige om hva elevene skal lære. Grunnleggende ferdigheter er et forsøk på å se bort fra alle fagforskjeller, se bort fra kampen mellom fellesfag og programfag, mellom realfag og humaniora, og si at det som er målet med undervisningen er at elevene utvikler de språklige ferdighetene på tvers av fag. Det er akkurat det samme tankegodset vi finner igjen hvis vi ser utover Norges grenser. I et forsøk på å finne ut hva unge mennesker må ha med

seg av ballast for å kunne møte utfordringene i det samfunnet de skal bli voksne i, har OECD-landene laget et pedagogisk visjonsdokument der de velger ut og definerer det de kaller kritiske nøkkelkompetanser. DeSeCo-dokumentet handler om å bli enige om visjonene i utdanningspolitikken, og en av nøkkelkompetansene de peker på er nettopp den literacy-forståelsen som er basis for innføringen av grunnleggende ferdigheter i Kunnskapsløftet.

Den andre forutsetningen handler om at man må etablere en tro på at det nytter, og at det vi gjør i klasserommet spiller en rolle. En slags «Yes, we can!»-holdning. Dette kan jo høres ut som en selvfølgelighet, men det er likevel viktig. Hvis utgangspunktet for et utviklingsprosjekt er at elevene er umotiverte uansett hva man gjør, og at det egentlig heller ikke er så viktig med lese- og skriveopplæring, fordi de «bare» skal utføre et praktisk yrke, vil det garantert ikke føre til noen utvikling.

Dette heftet er laget med en tro på at skriveopplæringen for yrkesfaglige elever er viktig, og at det fins et potensial for å gjøre den bedre. Forutsetningen for å gjøre noe annerledes er at man har tro på at det vil ha en betydning. Heftet du holder i hånden, *Skriving i FYR – meningsfulle skriveoppgaver på yrkesfag*, er laget med en grunnleggende tro på at det er mulig. Ja, dette skal vi gjøre!

Trondheim 29. oktober 2012

Trygve Kvithyl

Referanser:

Illustrasjon: Kim Hiorthøy
Fisken, Erlend Loe (1994)
Cappelen.

Anna-Malin Karlsson (2006):
En arbeidsdag i skriftsamhället.
Norstedts Akademiska förlag

Richard DuFour og Robert J. Marzano (2011):
*Leaders of Learning: How District, School, and Classroom
Leaders Improve Student Achievement*.
Solution Tree

Jon Smidt (2010): Skrivekulturer og skrivesituasjoner i
bevegelse – fra beskrivelser til utvikling.
I *Skriving i alle fag – innsyn og utspill* (Jon Smidt red.)
Tapir Trondheim.

Mer nyttig stoff:

Skrivesenteret har tidligere utgitt et hefte med tips om skrivestrategier:
I skrivende stund av Tonje Smedbråten (2011).

Heftet fins både på bokmål og nynorsk, og kan kjøpes via vår hjemmeside www.skrivesenteret.no

Skrivesenteret har også laget disse plakatene, som kan bestilles gratis fra oss. (A2. Bokmål og nynorsk.)

Skriving i FYR

Hvordan kan vi gjøre skriveopplæringa på yrkesfag mer yrkesretta, mer relevant – og dermed mer motiverende og utviklende for elevene?

Oppgavene og undervisningsoppleggene i dette heftet er laget for norskfaget i FYR, og tar utgangspunkt i kompetansemålene i læreplanen for dette faget. Oppgavene oppfordrer likevel til tverrfaglig samarbeid om skriveopplæring.

Forberedelse og rammer for skrivinga er viktig for Skrivning i FYR. Elevene bør ikke bare få en oppgave i handa og beskjed om å skrive i vei. I dette heftet fins det forslag til hvordan en kan gi emnehjelp og komme i gang, og gi rammer for skriving.

På denne måten inviterer heftet til en aktuell, systematisk skriveopplæring. Det inspirerer til å bruke begreper om skriveprosessen som åpner for en fruktbar dialog mellom lærere og elever. Og dermed åpner det også for en progressiv skriveutvikling, der eleven gradvis kan oppleve mer skriveglede og skrivemestring:

SKRIVE – LÆRE – DELTA

Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning
Høgskolen i Sør-Trøndelag
7004 Trondheim
www.skrivesenteret.no

ISBN 978-82-93194-04-0 (trykt)

ISBN 978-82-93194-05-7 (pdf)